

ЕФЕКТИВНЕ ВОЛОДІННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ «М'ЯКИХ» НАВИЧОК У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Зоя Єлізарова,

*викладач вищої категорії, завідувач механіко-технологічного відділення
ВСП «Бердянський фаховий коледж Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного», Україна*

Анотація. У статті представлено теоретичні та практичні аспекти висвітлення проблеми формування «м'яких» навичок у викладачів і здобувачів фахової передвищої освіти. Наведено приклади їх формування засобом міжкультурного спілкування, розвитку та реалізації соціальних проєктів, безперервного розвитку професійної компетентності педагога.

Ключові слова: дослідження, м'які навички, освітнє середовище, проєктна робота, професійний розвиток

EFFECTIVE POSSESSION AND IMPROVEMENT OF «SOFT SKILLS» IN THE CONTINUOUS DEVELOPMENT CONTEXT OF TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE

Zoya Yelizarova,

*the highest category teacher, Head of the Mechanical and Technological Department Separate structural
subdivision «Berdyansk Professional College of Dmytro Motorny Tavr State Agrotechnological University»,
Ukraine*

Abstract. The article presents theoretical and practical aspects of the problem of forming «soft skills» in teachers and students of Professional Pre-Higher Education. Examples of their formation by means of intercultural communication, development and implementation of social projects, continuous development of the teachers' professional competence are given.

Keywords: research, soft skills, educational environment, project work, professional development

З початком реформування системи фахової передвищої освіти в Україні, на перший план виходять ключові компетентності, які мають бути результатом навчання здобувачів. Серед них є soft skills, які у буквальному перекладі з англійської мови означають «м'які навички», тобто ті, володіння якими не є відмінною рисою певної професійної групи. Іншими словами – це соціальні здібності особистості. Сюди можна відносять соціальні навички, емоційний інтелект, силу волі, завзятість, креативність, вміння протистояти стресам і знаходити спільну мову з оточуючими, здатність адаптуватися до змін в умовах життя й праці, здатність до навчання тощо. Але головними серед цих вмінь є саме комунікативні навички.

Згідно результатів дослідження думок учнів, батьків, педагогів та представників шкільних адміністрацій та місцевої влади щодо проблем і викликів організації освітнього процесу під час повномасштабної війни в Україні у різних (зокрема прифронтових) громадах, проведеного протягом 2023-24 років соціологічною агенцією Vox Populi на замовлення Благодійного фонду savED в межах проєкту «Надання освітніх послуг в умовах війни в Україні» за підтримки Програми «U-LEAD з Європою», попередній і

поточний навчальні роки у більшості закладів освіти, які знаходяться у прифронтових територіях, характеризуються переважно дистанційною формою навчання. Майже половина педагогів зазначають, що їхнє навантаження під час війни збільшилось, особливо це стосується викладачів, які працюють у дистанційному форматі у прифронтових територіях (87% опитаних із цих регіонів). Іншою причиною збільшення робочого навантаження педагога називають безпекові виклики та потребу виділити час на психоемоційну підтримку учнів, зниження власної продуктивності через психоемоційний стан. Ці виклики актуальні для 47% педагогів в усіх регіонів України. Про відсутність або брак особистого живого спілкування говорили більше 60% учителів. Більше половини опитаних педагогів(63%) говорять про те, що успішність учнів за час повномасштабного вторгнення погіршилась. Серед самих учнів суб'єктивна оцінка своєї успішності суттєво відрізняється: на Заході про погіршення говорять 36%, у Центрі / Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%. Діти, не задоволені своїми успіхами, вважають, що причина полягає в їхніх особистих якостях — проблемами з мотивацією, лінощами тощо (30%). Серед усіх опитаних освітяни найбільше акцентують увагу на особистісних рисах дітей, особливо на мотивації / здатності докладати зусилля для навчання. 37% учителів не заперечують потребу у психологічній підтримці (Війна та освіта, 2024).

Таким чином, можна зробити висновок, що руйнування освітньої інфраструктури, вимушене переселення, повітряні тривоги і важкий психоемоційний стан призводять до втрати українськими дітьми доступу до якісної освіти як до базового й фундаментального права. Діти стрімко втрачають знання, та, чи не найгірше, через тривалу відсутність спілкування з однолітками та педагогами, вони втрачають базові навички комунікації, взаємодії та опиняються в ситуації критично обмеженої соціалізації. Зважаючи на той факт, переважна більшість — 77% учнівства — бажає після завершення школи продовжити навчання; 35% учнів хотіли би вступити до провідного університету України, 25% — до іншого університету або коледжу України; 18% — поїхати навчатися за кордон, виникає проблема подальшої соціалізації та адаптації здобувачів освіти до нового освітнього середовища при здійсненні ступеневої освіти.

Згідно з дослідженнями американської соціальної мережі з пошуку та встановлення ділових контактів LinkedIn, через те, що штучний інтелект все більше проникає на робоче місце, найбільш бажаними "soft skills"(м'якими навичками) майбутнього є спілкування, соціальні навички та емпатія, робота в команді, логічне мислення, креативність та здатність до адаптації (гнучкість) (LinkedIn). Вчені з Гарварду та Стенфорду запевняють, що професійний успіх на 85 % залежить саме від soft skills. Враховуючи цю затребуваність, стає необхідними перегляд підходів до здійснення освітньої діяльності та й взагалі певне переосмислення ролі педагога в сучасному інформаційно-освітньому середовищі, розвитку та вдосконалення рівня володіння м'якими навичками як педагогічних працівників, так і майбутніх фахівців, які відбудовуватимуть державу у повоєнний період.

Основним принципом освітньої діяльності у ЗФПО є студентоцентризм -орієнтація на особистість здобувача освіти, яка дає можливість побудувати його індивідуальну освітню траєкторію, підготувати конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці з гнучким, креативним мисленням та ініціативою, громадсько-активного з позитивним міжособистісним спілкуванням і відповідальністю. Адже, залежно від предметної області, навчаються здобувачі освіти різного віку, статі, характеру, стилю навчання, соціально-

економічних умов тощо. Цінування викладачами цих відмінностей допомагає створити сприятливе освітнє середовище, і таким чином, у довгостроковій перспективі принесе дивіденди у вигляді дотримання трудової етики майбутніми фахівцями, їх позитивної поведінки з колегами, емоційного інтелекту та бажанні проявляти ініціативу.

Варто звернути увагу на те, що жорсткі навички для окремої взятої спеціальності є специфічними і зосереджуються на теоретичних знаннях, в той час, як м'які навички стосуються особистості та її ставлення. Порівняно легше освоїти жорсткі навички, наприклад, аналіз даних, математичні розрахунки тощо, яким можна навчитися за допомогою ручки і паперу. Навчання м'яким навичкам є більш вимогливим і, насамперед, необхідно викладачу ефективно володіти ними. Згідно з даними Американської психологічної асоціації (APA), позитивні стосунки викладача та студента покращують академічну та соціальну успішність (Стратегії Американської психологічної асоціації). Щоб сприяти розвитку стосунків між викладачем і студентом у безпечний, відповідний та ефективний спосіб і одночасно вдосконалювати навички викладання, варто використовувати наступні стратегії від APA:

- Встановлення чітких очікувань та правил;
- Докладання зусиль, щоб познайомитися з кожним здобувачем освіти і налагодити контакти з ним;
- Проведення індивідуальної роботи;
- Створення позитивного соціального клімату в навчальній групі;
- Надання змістовного відгуку.

Важливо відмітити, що з усіх навичок спілкування найбільше значення має емпатія - розуміння стосунків, почуттів, психічних станів іншої особи в формі співпереживання. Саме в цей надважкий для всієї України час, коли кожна людина має свій власний досвід у виживанні під час війни, перебуває у важкому психоемоційному стані від втрати домівки, розлуки з рідними, занепокоєнні за тих, хто знаходиться на передовій, почуття емпатії відіграє важливу роль. Проявом емпатії є бажання займатися волонтерством.

Одним із видів комунікативних навичок є міжкультурна комунікативна компетенція - здатність ефективно та належним чином спілкуватися в різних культурних контекстах. Неформальне спілкування з носіями мови сприяє покращенню розуміння представників інших культур українців і навпаки, підвищенню рівня володіння англійською мовою та обміну культурними цінностями як одним із проявів культурної дипломатії нашої країни.

Для покращення здібності здобувачів освіти до вирішення проблем і розвитку логічного мислення і креативності, під час тренінгів з розвитку лідерських якостей використовуються різноманітні техніки і поради, що долають перешкоди мислення (не дивитися на речі зі своєї точки зору і дослухатися інших людей; розробляючи ефективні стратегії, варто добре подумати, перш ніж почати щось робити; уважно аналізувати значення слів і речень; розвивати навички мислення за допомогою ігор, загадкових книг та фільмів). Творчі заняття, такі як малювання, письмо, музика, допомагають стимулювати мозок і розвивати здатність вирішувати проблеми і таким чином, вдосконалюватись. Відвідування музеїв, мистецьких виставок і театральних вистав, знайомство та спілкування з успішними співвітчизниками, стейкхолдерами та випускниками коледжу розширюють погляди молодих людей і формують їх як особистість.

Прикладом командної роботи, проявом ініціативи та громадянської позиції є розробка та реалізація викладачами та здобувачами освіти коледжу Проєкту соціальної інтеграції ВПО в громадах. У рамках цього проєкту, який був проведений коворкінг з пошуку нової роботи «Профорієнтаційний веб-квест», мета якого полягала у виявленні здібностей та здійсненні свідомого вибору нового фаху, формуванні позитивного ставлення до затребуваних професій та участі у повоєнній відбудові країни. Реалізуючи проєкт «Соціальна інтеграція ВПО в громадах» – вдалося масштабувати профорієнтаційну роботу за межі Запорізької області, тим самим допомагаючи ВПО. Працюючи над втіленням проєкту, здобувачі освіти вчилися ставити мету, прогнозувати послідовність дій, спрямованих на досягнення результату, знаходити рішення поставленої задачі: «Яку проблему ви хочете вирішити цією ініціативою? Скільки людей приблизно отримають вигоду від ініціативи й для кого вона передбачена? На основі яких особливих потреб ви їх обираєте? Перелічіть усі ключові дії, необхідні для досягнення вашої мети», тим самим опанували важливі «м'які» навички роботи в команді, логічного та критичного мислення, креативності. Довгостроковим результатом такої роботи стане співпраця викладачів коледжу із консультативно-координаційним центром для ВПО, розвинуті вміння наших випускників займатись грантовою діяльністю, як дієвим інструментом у відбудові країни у повоєнний період.

Для того, щоб заняття залишалися захопливими та актуальними, а здобувачі освіти вмотивованими і зацікавленими в отриманні нових знань, використовуються різноманітні інструменти і технології, які заохочують здобувачів освіти ставити значущі запитання і дають змогу отримати вичерпну точку зору на факти та стратегічно знаходити рішення.

Щоб бути найкращим учителем, також корисно знову спробувати стати учнем. Вигода тут обоюдна: люди, навчаючи, вчать. Професійний розвиток потребує часу і чималих зусиль. Щоб створити тривалі зміни в педагогіці, професійний розвиток повинен бути безперервним. Щоб залишатися сучасним і захоплюючим педагогом, необхідно варіювати типи свого професійного вдосконалення: проходження різноманітних курсів, отримання сертифікатів, участь у тренінгах чи конференціях, приєднання до професійної он-лайн спільноти та обмін досвідом тощо. Варто зазначити, що переваги професійного розвитку виходять далеко за межі просто вдосконалення педагогічних навичок, зокрема:

- Це запобігає вигорянню вчителів: згідно зі звітом американської Професійної освітньої асоціації Learning Forward, складність викладання настільки велика, що одна третина вчителів залишає професію протягом трьох років, а 50% – протягом п'яти років. Щоб полегшити цей тиск і зберегти навички свіжими, професійний розвиток може стати порятунком для нових і досвідчених викладачів.

- Це допомагає студентам у довгостроковій перспективі: викладачі вивчають нові стратегії, технології та навіть більш складні предмети. Коли вчитель на вершині своєї гри, учень теж там може бути (звіт американської професійної освітньої асоціації).

Ефективне володіння та вдосконалення «м'яких» навичок («soft» skills), таких як робота в команді, адаптивність (гнучкість), раціональне мислення і вирішення проблем, винахідливість (креативність), являються ключовими факторами в контексті безперервного розвитку професійної компетентності педагога, що, зрештою, втілиться в результат освітньої діяльності і допоможуть досягти успіху випускникам закладів фахової передвищої освіти.

Список посилань

Війна та освіта. Результати дослідження. (2024).
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2024/02/10/Bryf.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povnom.ashtabnoho.vtorhnennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf>

Linkedin. <https://www.linkedin.com/>

Стратегії Американської психологічної асоціації (APA).
<https://www.apa.org/topics/schools-classrooms>

Звіт американської Професійної освітньої асоціації Learning Forward.
<https://pce.sandiego.edu/10-tips-to-improve-your-teaching-skills>